

MÓSER ZOLTÁN
**Népdalok, balladák,
közmondások, töredékek**

I. Egy ének, egy pap

Több tanulmányt is írtam a hagyomány leginkább kivészőfélben lévő műfajáról, a népballadáról: annak születéséről, továbbéléséről, az újabbak születésének lehetőségeiről. Ezek a lehetőségek nagyon kicsik, de az elmúlt évtizedekben mégis akadt olyan alkalom, amely erre a vélekedésre rácsófol. Kallós Zoltán gyűjtötte az ötvenes–hatvanas években Lészpeden, Miklós Gyurkáné Szályka Rózsától azt az éneket, amelynek lehetséges hátteréről éppen a napokban értesültem.

*Szegén Győri bíró,
Hol eszik vacsarát?
Külső korcsomába
Süti e szalannát.*

*Süti e szalannát,
Issza piros borát,
Gondolja hazáját,
Ídesapját s anyját,*

*Ídesapját s anyját,
S ez ő lakta földjét,
Gondolja hazáját,
S ez ő lakta földjét.*

Ezt az éneket húsz–harminc évvel ezelőtt hallottam először. Már akkor úgy véltem, nem költött névről lehet szó, arra pedig maga, Szályka Rózsa utalt, hogy az éneknek csak egy részét ismeri. Sokáig nem gondoltam rá, de most olvastam egy ismertetést a moldvai Nagypatakról, s ott szerepelt, hogy a falu szülötte volt Gherghina Ioan (eredeti nevén Györgybíró János) lelkes, aki Gyergyina páter néven vált közismertté. Ő az 1950-es években Lészpeden volt plébános. Magyarul prédikált és gyóntatott. Ez volt a bűne.

A sepsiszentgyörgyi Sylvester Lajos és a győri bencés szerzetes, Jáki Teodóz is részletesen szól a ferences atya életéről, bátor helytállásáról és száműzetéséről. Amit tőlük megtudtam, röviden így foglalható össze: Györgybíró János olyan pap volt, aki a faluban felváltva tartott magyar és román miserendet, támogatta a magyar iskola létrehozását, sőt, fel is szentelte azt. Ezért a hatóságokkal és a kommunista hatalom helyi bérencei-

vel egyaránt meggyűlt a baja. Emlékét megőrizte a mondák és legendák világa, a szájhagyomány. Már azt sem tudták él-e, hal-e, de úgy beszéltek róla az emberek, mintha ma is köztük járna-kelne. Élettörténetéből a lényegét emelték ki: magyar misét, magyar iskolát akart, szelíd és művelt, emberséges ember volt, s ezért a nagy bűnbeesések félszáz esztendeje alatt, a kommunista diktatúra éveiben bűnhődni kellett.

Gyergyina pátert kilenc év börtönbüntetésre és öt évi kényszermunkára ítélték 1959-ben. Négy és fél esztendő után szabadult, általános amnesztiával. Élete utolsó éveiben, amikor Jáki Teodóz meglátogatta, azzal fenyegették, hogy elveszik a nyugdíját. S mindez „a demokráciában”, 1998 nyarán történt. Gyergyina páter 1998 decemberében halt meg.

Rózsa néni éneke a számkivetettségről szól, a rabénekek hangján és azok reménytelenségét idézve. Fel-tűnt benne a hely (Lészped) és a név (Győri bíró–Győrbíró). Hogy ez a töredék-ének megszületni akaró ballada lett volna, arra bizonytalan a válaszom. De ismerve a bűvópatak módján elő-előkerült éneket, balladákat, azt mondhatom, hogy nincs kizárva. S az sem kizárható, hogy meg is volt ez a ballada, de az utolsó emlékezővel nyoma elveszett. A sok bizonytalanság jelzi, milyen különös, rejtélyes egy ballada keletkezésének a története.

II. Kevély katona

„Meg kell tartani mindenkor az ígéretet, mert az ígérettel adóssá tesszük magunkat, és az adósságot meg kell fizetni, akárminemű dolgokból álljon az, példának okáért, ha csak egy csókból állna is, de meg kell fizetni. Éppen a csókról kell nekem most beszélnem, amiddön még innét hetven órát kell ügetnem. Hátha még valamely keringő embertelen katonák bepólnak, és úgy visznek bé Erdélyben.” Bukarest, 11. Junni, 1739.

Most, hogy újra olvasom Mikes Kelemen írásait, a 149. levélben megörvendeztetett egy számomra ismert, de homályos tartalmú fogalommal. A keringő, kevély katonára gondolok, akivel Nyitra mellett „találkoztam”. Ezért előljáróban erről a képről, arról a zoborvidéki énekesről kell szólnom, aki Vicsáppapátiban lakott. Vida Jánosné Bede Irén házában a népdalgyűjtő Ág Tiborral 1980 telén jártam. S egy véletlen kérdés után, mindkettőnk ámulatára, egy addig nem hallott balladatöredék néhány strófáját énekelte el.

*Duna partján van egy házikócska,
Abba van egy vetett nyoszolyácska,
Abba van egy ringalló bölcsöcske,
Abba van egy kicsi gyerekecske.*

*A lábával csak úgy ringatgatja,
A nyelvével csak úgy magyarázza.
– Lányok, lányok, példát mondok nektek,
Kevély katonához ne menjetek.*

*– Az én uram kevély katonácska,
Éjjel nappal sörön-boron iszik...
Éjjel nappal sörön-boron iszik...
Éjféltájba haza igyekezik. stb.*

Mivel több helyen, még a távoli Moldvában gyűjtött egyik balladánkban is előkerült a keringő, a kevély katonának, a sok töredék, a szövegbéli rokonság és hasonlóság, a motívum egyezése alapján azt gondoljuk, hogy egy valaha létező régi balladának, a *Kevély katonának* került elő egyik fele. Ezt a zoborvidéki kegyetlen és durva kevély katonát – aki a nagy hegyi tolvaj kerengő, cifra katonájának párja, és távoli rokona Nagy László fekete katonájának –, mi nem, de Mikes ismerte. Ám ahogy ő, mi is félve gondolunk rá: mert mi lenne, ha találkoznánk vele? *Bepólna*, és úgy vinne magával, az biztos. Vinne, ha hagynánk. Mert ez a híres tolvaj „útkeresztelni”, vagyis ölni is szokott: „egy pénzért, kettőért piros vért ontani”. Ezt is ballada-változatokból tudom, hisz a kevély, a keringő katonát hitvese örökké azt panasolja: megunt a véres ingek mosását. De nem tehet mást, legfeljebb sirathatja magát és sorsát: a drámának, a tragédiának megfelelően neki is el kell mennie „a vér mezejére.”

III. Diófának két ágacsája

A napokban Mátyusföldön, Martoson jártam, ahol arra kértek, hogy a hagyományait őrző falu most megjelent népdalgyűjteményét mutassam be. Az ünnepség után odajött hozzám egy ismerősöm, és megemlítette, hogy régen őrizi egy különös diámát. Ahogy a képet részletesen leírta, eszembe jutott a volt Nógrád megyei, ma Szlovákiához tartozó Kiskér, ahol Ág Tiborral jártam 1984-ben gyűjteni és fotózni. Itthon aztán előkerestem a többi másolatot és nagyítást, és az volt újra megdöbbenő, hogy az akkor ötvenhárom éves Lakota Jánosné Kovács Mária milyen öregnek néz ki egyik-másik képen, de ott, ahol népviseletben van, egészen más az arca és a tartása: sokkal nemesebb, talán ez a jó szó. De én most nem a viseletről akarok beszélni, hanem arról a népdalról, amelyet több mint húsz évvel ezelőtt így rögzített a népdalgyűjtő:

*Udvaromba' egy diófa, / Annak töve nagy,
Kinőtt rajta két ágacska, / Az igen nagy.*

*Az egyik ágán juhászlegény / Szépen furolyál
A másikon barna kislány / Mérget iszogál.*

*– Már megmondtam barna kislány / Mérget ne igyál,
– Mégis iszok János bácsi, / Mérget eleget.*

*– Azért iszok János bácsi / Mérget eleget,
Tizenhárom esztendeje / Szeret engem kend.*

*Rozmaringos udvaromat / Letaposta kend,
Fehér márvány köszöbömöt / Besározta kend.*

*Diófaszín asztalomat / Beporozta kend,
Gyertyaszálú karszékemet/ Összetörte kend.*

*Körü'slingelt vánkusomat / Összegyúrte kend,
Fehér vászon pendelemet / Felhajtotta kend.*

Avval az én lánságomat / Összetörte kend, hallja kend!

Ez az ének szerelemének, a virágénekek rokona, s ezért (az ének második felében) utólérhetetlenül finoman, vagyis „virágnyelven” beszél a leányság elvesztéséről. (Nem véletlen, hogy variánsai a Magyar Népzene Tára IV., Párosítók kötetben találhatóak: 240., 312., 330.)

Küllös Imola összefoglalása szerint a virágének a latin *cantio* (vagy *cantilena*) *de amicula* tükörfordítása. A reneszánsz idején Európa-szerte elterjedt vágáns típusú szerelmi és táncköltészet alkotásait nevezték így Magyarországon a XVI–XVII. században. Korabeli szinonim elnevezései még: szerelemének, szerelmes-ének, illetve a *cantio de amore*. Abban a korban papok és prédikátorok közös szerelmi témájuk miatt mindkét csoportot „hítség”-nak, „ganéj”-nak tartották, üldözték és irtották. A virágénekek költői, stilisztikai szépségét, hitvány tartalmuktól elvonatkoztatva, a bibliafordító Sylvester János (1541) méltatta először a Szentírás „képes beszédéről” szólván: „könnyű kediglen hozzászokni az mű nípünknek...” (ti. a magyarságnak a hasonlatokkal, példázatokkal tarkított biblikus nyelvhez, mert) „Íl ilyen beszídel naponkíd való szólásában. Íl ínekekben, kiválkíppen az virágínekekben, mellyekben csudálhatja minden níp az magyar nípnek elmíjínek éles voltát az lelísben, mely nem egyíb, hanem magyar poesís.”

Ez a képnyelv megtalálható az egész világon, írja a *Szerelménekeink* című tanulmányában Bernáth Béla (Új Írás, 1982. 12. 100.) „Ez a *szerelmenyelv* egyes természeti népeknél önálló zsargonná fejlődött, míg a kultúrnépeknél már csak nyomai lelhetők, főként mint vulgarizmusok a nyelvi perifériákon.”

Vargyas Lajos a Magyar Néprajz V. kötetében arról ír, hogy a magyar népdalokban „aránylag kevés szöveg utal a testi szerelemre. De csak a közvetlenül kimondott formában. Közvetett módon már annál több utal rá, hiszen a szerelmi szimbólumok nagy része erotikus szimbólum, s éppen arra való, hogy azt a költészet nyelvén kifejezze. Mert igaz, a népköltészet rendkívül mély szerelmi érzelmet is kifejez, de mindig együtt látja a szerelmet annak testi mivoltával, s legtöbbször a kettőt együtt fogalmazza meg.”

Hogy értjük ezt a megfogalmazást, „mindenekelőtt a népköltészet gazdag szimbolikájával kell megismerkednünk. E szimbolika első felismerője és magyarázója Lükő Gábor (1942) volt. Azóta tisztán látjuk, hogy a népdalokban sokszor emlegetett virágok, gyümölcs- és színnevek határozott jelentéssel bírnak, s a nép rajtuk keresztül áttelesen tud kifejezni gondolatokat, elsősorban a szerelemtől és a tőle elválaszthatatlan erotikus élményről.”

A szereleménekek szövegeit összegyűjtve jól látható, hogy a virágoknál is jelentősebb a szerepe az erotikus szimbolikában néhány gyümölcsnek. Szimbolikus szerepére számtalan példa hozható. Most csak egyet idézünk ezek közül:

*Udvaromba van egy kerek almafa,
De nem tudja senki, mi terem rajta.
Terem azon hű szerelém, rozsmaring a párjával,
Mért is éllék én a más babájával?!*

„A dió (és kisebb mértékben a mogyoró) a férfi-geniáliákra emlékeztette az énekeseket: a herékkel való hasonlatossága alapján vált erotikus szimbólummá. A legvilágosabb példát ezúttal egy francia balladaszerű ének adhatja: „Házunk mögött van egy kis (kerek?) erdő; oda megyünk diót szedni. Szedtem hármat, megettem hármat, kilenc hónap múlva beteg lettem...” stb. Mintha erre rimelne a magyar balladaszerű ének Zoboraljáról:

*Megbetegült Szabó Kata a diósba.
A diósba, a diósba, mogyorósba.*

*Kérdi tőle édesanyja, hogy mije fáj?
Sém szívem fáj, sém szívem fáj, sém fejem fáj.*

*Sem szívem fáj, sem szívem fáj, sem fejem fáj,
Csak vagyok én, csak vagyok én szerelémbe.*

Az egyik balladánkban a háromszoros gyermekgyilkos anya teherbe esését a következő sorok jelzik: *Szabó Vilma kiment a kis kerbe’, / Lefeküdt a diófa tövébe.*

Ezek a népdal példák egyértelműen bizonyítják, hogy a kiskéri énekekben miért is szerepel a diófa, amely – tud-

juk más variánsokból – az udvar közepén áll, s azt is, hogy miért is van két ága.

Befejezésül röviden csak annyit, hogy Sylvester Jánosnak valóban igaza van, amikor az „ilyen énekekben” a képkalkotás „nemesen való szerzését” dicséri. Vajon a mai eldurvult, trágár beszédmód mikor figyel fel ezen énekek („ennek ez ilyen beszédnek neve”) kapcsán is, hogy lehet mindenről, az érzéki szerelemről is beszélni a poétika nyelvén: képek által világosan.

IV. Ludas Matyi és a Corpus Juris

„...belsőleg is alapul szolgál költészetnek a közmondás. Sok népi költemény van, mely változatakép tűnik fel egy egy közmondásnak, p. a „Népdalok” 1. k. 309. dala ebből van kiforva: reménység tartja az embert. De mi más az a Kisfaludy K. Bánkódó férje, Fazekas Ludas Matyija, mint a közmondási hagyományok összeszedése, egy képbe öntve, mozgásba hozva?”

Erdélyi János: Közmondásokról

Egészen mostanáig azt hittem, hogy tudom, Ludas Matyi miért ludas. De most, hogy olvastam a régész Vörös Istvánnak egy 1991-es tanulmányát, már másként vélekedem erről.¹

Már Czuczor Gergely is írja *A magyar nyelv szótárában*, hogy a ’ludas’ átvitt értelemben *csalót, esküszegőt, hitszegőt* jelent. Idézem: „HITSZEGŐ, (hit-szegő) ösz. mn. és fn. Ki fogadott hitét, vagyis esküjét meg nem tartja; *eskütörő; ludas*. Különösen: *áruló, elpártoló, hivtelen*. Hitszegő házastárs. Hitszegő bíró. Hitszegő polgár, katona, bajtárs.”

A közmondások is ebben az értelemben használják: *Aki ludas, az kajabál.* (A ki bűnös.) *Te is ludas vagy.* (Részes vagy te is valamely rossz dologban.) *Ludas benne.* (T.i. valamely dologban bűnös.) *Aki ludas, hát lakoljon. Magára vesz mindent, mint a ludas asszony.* (Bűnös, mert a ludas asszony bűnös asszony.)

Ez utóbbi közmondást Verseghy Ferenc még ismerte, aki *Eggy jó szívből költt Szatirájában* azt írja Pajtás uraimnak, hogy „Az én Szatirám tsak a’ Litteratúrát, nem pedig a’ Litterátorokat illeti. Ki kérem tehát magamnak, hogy a’ benne találkozó kifejezések közül senki tsak egyet is magára ne magyarázzon. Egyébaránt kéntelen volnék az ilyen Urat a’ ludas asszonyra meg emlékeztetni.” Pázmánynál a *ludas ember* = homo perjurus.

Visszatérve Czuczor Gergely szófejtéséhez, aki a „ludas” kifejezéssel kapcsolatban a következő magyarázattal

¹ Vörös István: Kutyaáldozatok és kutyatemetkezések a középkori Magyarországon II. 3. Per canem jurare. In. Folia Archaeologica XIII. 1991. 179.

szolgál: „Verböczy hármaskönyve (II. r. 30. cím) szerint oly ember, kit hamis esküvésen értek, s mint ilyet tanúsági képességtől stb. megfosztottak. Szabó D. szerint is am. hiteszegett; továbbá: számkivetett, gyalázatos, leveles.

Honnan vette a »ludas« szó ezt az értelmet, nehéz meghatározni. A Corpus jurisnak jegyzetekkel kísérvé kiadója (Szegedi János) a csácsogástól (gágogástól) és hitben való állhatatlanságtól (ob garrulitatem et lubricam fidem) véli származtát e névnek.”

Ez utóbbi teljes tévedés. Pontosabban egy jobb és hihetőbb magyarázatot ad erre Vörös István, aki a kutyaáldozatokról szóló részletes számvetésében – amely több évszázadot fog át – számos analóg példát hoz arra nézve, hogy hol volt ismert a kutyaeskü. És arról is szól, hogy mit ért. Tanulmányában hivatkozik Ipolyi Arnoldra, aki szerint a leölt kutya – a lúdhoz hasonlóan –, „a szimbolikus eskü lekötési áldozata; az emberi fogadás mellett az ebnek kellett szimbolikus áldozatul esni; ő tartotta ki az eskü lekötő erejét.”

Ipolyi a *Magyar Mythológiában* a magyar eskü kapcsán külön szól a *ludas esküről*. Ezzel kapcsolatban megemlíti, hogy ez a szokás nagyon régi: „Megfelelőleg a hamisan esküvőre is sajátosságos és különös szigorúságu törvények hozták, s az külön névvel *Ludasnak*, aucarius neveztetett. Verböczi [tripart. 2. 30] szerint: quilibet fidefragus et periurius, quem nos communi vocabulo aucarium hoc est ludas appellamus, acriter est puniendus, amittit enim universa et quaelibet iura possessionaria... sed etiam in persona sua, amisso humanitatis honore, tanta ignominia afficietur, ut tamquam ab Izumanitate relegatus atque segregatus, disparibus vestibibus indutus, zona cannabea succinetus, disalceatis pedibus et nudato capite semper incedere cogatur... (Minden hitszegőt és hamis esküvőt – ezeket közös néven »aucarius«-nak, vagyis ludasnak nevezzük – keményen meg kell büntetni... stb.)

E ludas kifejezés általános s tágabb használatban divott volna utóbbi időkig népünknel, míg ma tudomásomra egészen ismeretlen. (...) Kresznericsnél: ludas = aucarius, perjurus mellett: proscriptus, *tapasztalt, hazug*, item hamis hitű. Én a nevet csak úgy tudnám eredeti jelentőségében magyarázni, hogy ne talán szinte a lúd is fenforgott hasonló jelvi [jelképes, szimbolikus] eskü lekötési áldozatoknál, mint amaz kutya; s leölve jelenté, hogy az esküszegő is ekkép bűnhődjék? a név innét a lúd által képviselt esküszegőre mehetett át...” Tehát régen az esküszegőre vonatkozott a „ludas” jelző, mint az említett ludas emberről, ludas asszonyról szóló közmondások, idézetek ezt máig őrzik.

Elfogadva a fenti fejtegetéseket, röviden és összefoglalóan azt kell mondanom, hogy Ludas Matyi nem volt *ludas*, mert megtartotta fogadalmát és esküjét. Persze ludas is volt, mert őrzött ludakat, de hogy nem volt

hívtelen, az biztos. Ígérte, hogy háromszor adja vissza a kapott verést, és ezt meg is tette.

V. Dsida, Moldva, és István, a Király?

A száz éve született Dsida Jenőnek a Kriterion Könyviadónál (1992-ben) megjelent vallomásait, riportjait olvasgatva egy 1932-es moldvai beszámolója szemet szúrt. Miután megállapítja, hogy annyira csinos és barátságos város Ia^oi, hogy szinte azonnal otthon érzi magát benne az ember, elindul bejárására. Elsősorban történelmi emlékei érdeklik. „Sajnos, kalauz nélkül lézengtem a városban –írja –, s így sok mindent nem nézhettem meg, és sok mindentről nem tudtam meg, hogy micsoda. Így is megbámultam a »három hierarcha« kicsi templomát, amely a maga évszázados régiségében, indus templomokra emlékeztető, csipkeszerű, minuciózus reliefjeivel feledhetetlen benyomást tesz a szemlélőre. Töménten öreg templomra, műemlékre bukkantam, amelyek mindegyike Moldova történetének egy-egy szakaszáról beszél.

A legimpozánsabb, leggyönyörűbb épület azonban ^atefan cel Mare hatalmas palotája, a mai közigazgatási palota a Nagy téren áll, magában. Előtte park. Gyönyörű ívelésű, gömbölyű ablakok, kicsi kiugró tornyocskák. Háromszázhatvanöt szobája az esztendő napjairól kapta nevét. Az épület háta mögött mély szakadék van, azon túl; ameddig a szem ellát; külváros. Lementem oda is, e piszkos utcák tömkelegébe, csak azért, hogy az árkádos, remek palotának hátsó oldalát is megnézhessem.

Lentről néztem soká. Ott állt fent a ködben, a maga elmosódó szépségében, patinás ódonágában. Éreztem, hogy ez az egyetlen épület többet éreztetett meg velem a román történelemből, mint az összes tankönyvek, amelyeket az iskolában gyömszöltek belém...

Annál kiábrándítóbb a palota előtt álló, ^atefan cel Mare fejedelmet ábrázoló lovasszobor. Általában sehol sem látni annyi rossz szobrot, mint Ia^oi-ban. Ha jól emlékszem, az egyetem felé vivő szépséges villasoron, talán a ro^oiorkaszárnya udvarán láttam a legszörnyűbbet: egy lovas katonát. A ló ágaskodik, de hasa nagy ködarábbal feltámasztva. A ló mellett angyal repül és tartja a gyeplőt. Az angyal oldala összenöve a ló oldalával, hogy le ne essék. Amikor rápillantottam, azt hittem, felordítok az esztétikai fájdalomtól...”

Miért is idéztem Dsida írásából? Mert ez és beszámolójában olvasható, nyomasztó szállodai élménye valahonnan ismerős volt. Épp egy évszázaddal azelőtt, 1838-ban, a moldvai magyarok között megforduló Gegő Eleknek volt része hasonló élményben, és ő is találkozott – szóban és képen – Stefan eel Maréval: csak nem Ia^oi-ban, hanem a bákói vendégfogadóban:

„Én a' falon függő képeket, melyek közül sz. Miklósé a' moldvánoknál nem maradhat ki, szemléltetem; 's a' többi között István fejedelemnek egy csatáját látam nem apellesi ecsettel, hanem tarkabarka színbe mártott moldvai ujjal lemázolva. 'S ime épen ez ada vendéglőmnek a' beszélgetésre tárgyat: elmondá t.i. hogy nagy István, a' moldvaiak elfeledhetetlen vajdája, egykor a' török ellen vivni szállt, de balszerencsével, 's ezért megmaradott seregével visszatért a' főváros felé. A' szárnyas hír anyjához hamarabb eljutván, ez bezárja a' kapukat, 's egyike felett övéinek körében várja fiát: kit, midőn elérkezett, kezében a' város kulcsait tartván, így szólítá meg: Fiam! Menj, előbb verd meg a' törököt, aztán kapukat nyit a' te anyád. Erre az elcsüggedtek neki bátorkodván, másodszer rohantak az ellenségre 's győződelemmel tértek meg. Annyi tapasztalásom szerint is bizonyos, hogy mint nálunk a' halhatatlan emlékezetű Mátyásról: úgy Moldvában a' legutolsó földmívelő is tud valamit regélni nagy István vajdáról.”

Kallós Zoltán 1958-ban Moldvában két olyan töredékes változatát gyűjtötte be egyik epikus énekünknek, amelyben látszólag a magyar István királyról van szó:

*Magyar István király, Országunk istápjja,
Felköté a kardját, Vevé trombitáját.*

*Kiment zajtójába, Zudvarába lépett,
Hangozá keletre S napszentületére,*

*Hogy gyüllyenek össze Az ő gyermekei,
Az ő gyermekei, Hadbeli fiai.*

*Össze es gyülének. Fegyver alá tette
S háborúba indult Duszmány* eleibe.*

* ellenség románul

„Én elé felé nem tudom, elfelejtettem”, mondta az idős énekes, világtalan és analfabéta férfi. De Vargyas Lajos ismeretét egy húsz versszakos történeti éneket, amely a törökök ellen hadba induló és azokat legyőző István királyról szól. A Vargyas-féle kivonat így szól: „»Elment István király, Már a háborúba, Elment az törökkel Már a háborúba. Már István királynak A lábát ellőtték. Haza fogott menni Csendes hazájába.« Ezután kéredeznek be anyjához, mert jönnek a törökök, de az nem hiszi el, hogy a fia, majd visszaküldi a háborúba, mert »Jaj már az országért Halált kell szenvedni.« Erre összeszedi katonáit, levágják a törököt, hogy patakokban folyik a vér, s újra kéredeznek be édesanyjához. Felesége »becsapja«, de édesanyja befogadja. Azután fölveszi legszebb ruháját és megy a templomba. »Akkor az harangok Meg fogtak zudulni: Szójjatok harangok, Hajoljatok zászlók! Jaj már István király Most jő az templomba! Akkor már a zászlók Mind fejet hajtottak.«”

A gyűjtő kommentárja szerint az ének Stefan èel Mare (Nagy István) moldvai fejedelemről szól, amit a másik adatközlő is sejtetett, mondván, hogy azt románból ő maga fordította. De számomra Gegő Elek feljegyzése látszik biztos adatnak a román eredeti mellett.

Magyar, román, átvétel, hamisítvány? De mi számít annak és mi eredetinek a népköltészetben, ahol nincsen semmiféle határ? Hogy ez az ének a moldvai magyar népköltési hagyomány része (töredéke), azt nem lehet vitatni, de azt sem, hogy nem a mi Istvánunkról szól. Persze szólhatna, hiszen az első három sora nyilvánvaló a Moldvában is ismert Szent István énekből való átvétel. Kontamináció, mondhatnók, és ez igaz ebben az esetben is.

Befejezésként és zárásként röviden még annyit, hogy a hagyomány (a szójhagyományként terjedő ének is) mindig „útközbeniséget” jelent: örökös változást és örökös visszatérést. Erről szólt ez a példa is.

